

Roemenië

In het kader van het project Omgekeerde Ontwikkelingssamenwerking maakte FairWork, toen nog BLinN, in juli van dit jaar een reis naar Roemenië. De bevindingen stemmen niet optimistisch.

Bijgaand een verslag van de reis.

- Economische situatie
- Aanpak van mensenhandel
- Nieuwe vormen van mensenhandel
- Opvanghuis Reaching Out Romania
- Situatie van de Roma's
- Toekomst
- Geen open armen voor terugkeerders

Economische situatie

Sinds 2007 is Roemenië lid van de EU en dat heeft de Roemenen niet alleen maar voordelen gebracht. Eén belangrijk nadeel is dat veel subsidies voor sociale activiteiten zijn gestopt omdat de aanname van veel organisaties is, dat een EU-land geen financiële ondersteuning nodig heeft. Daarom heeft de VN haar projecten afgebouwd en ook organisaties die ontwikkelingshulp gaven, hebben zich teruggetrokken. Ook in Roemenië speelt de economische crisis en de Roemeense overheid is niet in staat deze financieringen over te nemen, zeker niet als zij haar prioriteiten niet anders stelt. Een verkeerde prioriteit, zo meent de EU, is het grote ambtenarenapparaat. Zij heeft de Roemeense overheid daarom de opdracht gegeven de uitgaven daaraan terug te dringen. Dat heeft een beweging op gang gebracht binnen dat apparaat, waarin veel ambtenaren (dankzij allerlei kruiwagens) verhuizen van de ene naar de andere overheidsdienst. Per saldo wordt er daarom weinig bezuinigd, maar wel wordt de deskundigheid in allerlei diensten gereduceerd. Om toch de gewenste bezuiniging te realiseren, worden vanaf juli alle ambtenarensalarissen met 25% gekort. En dat komt de sfeer en de inzet van de betrokkenen weer niet ten goede.

Niet alleen de gezinnen van ambtenaren hebben grote economische problemen; de problemen in gezinnen met een lagere sociale status zijn nog groter. Velen zijn werkloos, waaronder arbeidsmigranten die terugkomen uit andere Europese landen omdat daar geen werk meer voor hun is. Naar schatting werkten er tot voor kort 2,7 miljoen Roemenen op een bevolking van 22 miljoen in het buitenland en allen stuurden geld naar huis. Dat was op jaarbasis meer dan € 10 miljoen. Dat geld werd direct uitgegeven aan consumptieartikelen of gespaard om op een later tijdstip een bedrijfje op te zetten of een huis te bouwen. Die inkomsten zijn nu ook teruggelopen

en daarmee ook de inkomsten en het werk in de nationale economie. Daarom is de regering overgegaan tot het korten op pensioenen en sociale zekerheid.

Aanpak van mensenhandel

Tot een jaar of drie geleden ging het goed met de aanpak van de mensenhandel. Alle mensen die we spraken, waren het erover eens dat wetten en plannen die in die tijd zijn ontwikkeld, prima in orde zijn. (Zie ook het Ambtbericht Mensenhandel Roemenië van 2006 van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.) Maar de praktijk loopt daarop achter en is in de afgelopen drie jaar ook nog verslechterd.

Door de economische crisis en het terugtrekken van donoren, is er geen geld meer voor allerlei activiteiten zoals vrouwenemancipatie, drugsbestrijding en opvang van kinderen met problemen. Ook voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel is geen geld meer. Voor IOM (de internationale organisatie voor migratie) betekende dat, dat zij het project dat ze had ontwikkeld voor teruggekeerde slachtoffers van mensenhandel, niet kon verlengen. Het uitgangspunt van IOM is namelijk dat er door de betreffende overheid ook altijd een investering wordt gedaan in hun projecten. IOM had een opvanghuis in Boekarest, waar de eerste opvang plaatsvond en had samen met andere organisaties een netwerk van opvanghuizen ontwikkeld voor vervolgovang. Het eigen opvanghuis staat leeg omdat de overheid door allerlei administratieve regels geen overeenkomst kan tekenen waarbij ze het opvanghuis cadeau krijgt, op voorwaarde dat het gebruikt blijft worden voor opvang van slachtoffers van mensenhandel.

De opvanghuizen van het netwerk functioneren, voor zover we konden nagaan, ook niet meer. Dat heeft niet alleen te maken met het ontbreken van fondsen uit het buitenland, maar ook met de veranderingen binnen ANITP. ANITP is een nationale organisatie die is opgericht om op alle vlakken van mensenhandel actief te zijn, van voorlichting onder de bevolking via opvang van slachtoffers tot aan vervolging van daders. De organisatie viel direct onder een aantal ministers en zorgde ondermeer voor de verdeling van de gelden die daar beschikbaar waren voor anti-mensenhandel initiatieven. In maart 2009 werd ANITP gedegradeerd tot een onderdeel van de Nationale Politie. De gevolgen daarvan waren dat de inzet van het politieapparaat op het gebied van mensenhandel terugliep (men zet agenten liever voor andere doeleinden in), de uitstraling van de organisatie aanzienlijk veranderde en er ook geen overheidsgeld meer beschikbaar was voor de regionale opvanghuizen.

Nu er (vrijwel) geen opvang meer is, is ook de registratie van de slachtoffers teruggelopen. Mogelijk omdat slachtoffers zich alleen aanmeldden omdat ze daardoor opvang kregen. Nu worden er alleen nog slachtoffers geregistreerd die de politie min of meer in de schoot geworpen krijgt. Minder geregistreeerde slachtoffers wordt door de schaarse potentiële donateurs opgevat als een signaal dat het goed gaat op het gebied van mensenhandel in Roemenië en dat er dus geen geld meer nodig is. Ook delen van het politieapparaat zijn van mening dat aandacht voor mensenhandel wel wat minder kan nu het aantal slachtoffers zo sterk lijkt terug te lopen. Dat leidt alleen maar tot nog minder registraties van slachtoffers en bovendien tot minder arrestatie van daders.

Nieuwe vormen van mensenhandel

De mensenhandel in de prostitutiesector verloopt voornamelijk via de loverboymethode. Slachtoffers zijn vooral meisjes uit disfunctionele en arme gezinnen maar ook vaak wezen (waarvoor de zorg op hun 18e jaar abrupt ophoudt) en geestelijk lichtgehandicapten (die makkelijker te strikken zijn). Andere methoden zijn in opkomst. Zo wordt kinderen soms een reis aangeboden naar hun ouders die in het buitenland werken of ze worden gekidnapt (met name in Moldavië, waar ouders in het buitenland werken en grootouders onvoldoende op de kinderen passen). Ook worden er via internet en krantenadvertenties banen aangeboden voor bijvoorbeeld fotomodel en danseres.

Tenslotte worden steeds meer baby's slachtoffer: een man koopt van alleenstaande moeders het vaderschap en kan hen vervolgens zonder problemen meenemen het land uit. Ook zijn gevallen bekend van alleenstaande zwangere vrouwen die worden meegenomen naar Italië om daar te bevallen en hun kind af te staan (adoptie in het buitenland van kinderen die in Roemenië worden geboren is verboden). Het gaat zelfs nog een stapje verder. Studentes worden kunstmatig geïnsemineerd en bevallen in het buitenland. Daarvoor krijgen zij een vergoeding van € 3000,-

Opvanghuis Reaching Out Romania

Een van de weinige, zo niet het enige opvanghuis voor slachtoffers van mensenhandel dat nog functioneert, is Reaching Out Romania van Iana Matei in Pitesti, zo'n 150 km van de hoofdstad Boekarest. Het huis ligt even buiten de stad en daar is een reden voor, zo vertelt Iana. Dan wordt het namelijk moeilijker voor de handelaar om weer contacten te leggen met het slachtoffer. Iana heeft uitgesproken ideeën over de opvang en begeleiding van slachtoffers en boekt daarmee mooie resultaten, die ze ook nog kan uitdrukken in cijfers. Vanaf 1999 heeft zij ruim 130 slachtoffers opgevangen, waarvan 84% met succes: de vrouwen zijn weer terug bij hun familie, hebben een onafhankelijk stabiel bestaan opgebouwd of wonen nog in het opvanghuis. Met andere woorden 16% heeft de shelter voortijdig verlaten en is waarschijnlijk weer in de handen van een handelaar gevallen. Dat is voor Roemeense begrippen een laag percentage. Iana heeft al verschillende prijzen gewonnen en is internationaal bekend. Al met al trekt ze dan ook nog aardig wat donoren en kan zich permitteren donaties te weigeren als de uitgangspunten van een donateur haar niet bevallen. Bovendien is ze bezig met de ontwikkeling van een project dat inkomsten moet genereren voor het opvanghuis: een ecologisch hotel iets verderop in de bergen.

Het opvanghuis bestaat uit een huiskamer, twee kantoortjes, een atelier, een keuken, een douche en zes slaapkamers. De slaapkamers zijn klein en er kunnen net twee bedden staan, maar als het nodig is, worden er drie vrouwen ondergebracht in één kamer. Dat wordt democratisch beslist: Iana legt de bewoonsters de situatie van een nieuw slachtoffer voor en er zijn altijd wel vrouwen die bereid zijn tijdelijk met z'n drieën in twee bedden te slapen. Ten tijde van ons bezoek was het

atelier niet in gebruik. De begeleidster was enkele weken daarvoor vertrokken en ook was er door lekkage een behoorlijke waterschade aan het lokaal. Maar dat zou binnen een paar weken weer zijn opgelost: Iana verwachtte bezoek van een Noordamerikaanse donateur en er waren al weer twee begeleidsters gevonden die binnenkort zouden beginnen. Dan kunnen de bewoonsters weer aan de slag met het maken van lakens, gordijnen en servetten voor een hotel, waarmee pas geleden een contract gesloten is. Iana vindt het belangrijk dat de vrouwen op eigen benen leren staan. Ze moeten leren werken, het huishouden leren doen en leren omgaan met geld. Iana heeft al 12 jaar ervaring met de problemen die zich in dat proces kunnen voordoen en lijkt overal een oplossing voor te hebben.

Iana werkt niet mee aan de registratie van vrouwen die bij haar terecht komen. Ze vindt sommige vragen (zoals die naar naam, adres en werk van de ouders) overbodig en gevaarlijk. Ook heeft ze geen goed woord over voor de manier waarop slachtoffers worden betrokken bij de vervolging van handelaren. Ze krijgen van de rechtbank een oproep thuis op een briefkaart, waardoor de inhoud voor iedereen leesbaar is. Vervolgens moeten ze zelf hun reiskosten betalen. Bovendien kan een proces jaren duren en kan de vrouw in die tijd moeilijk aan een nieuw leven beginnen.

Situatie van de Roma's

Volgens metingen waren er in 2002 ongeveer 500.000 Roma's in Roemenië en in 2008 waren dat er al 800.000. Alle mensen die we spraken, legden we de vraag voor naar de situatie van de Roma's in het land. We kregen het idee dat die vraag onze gesprekspartners enigszins in verlegenheid bracht en we denken dat velen van hen zich realiseerden dat ze zelf de nodige weerstand voelen tegen Roma's. Volgens een onderzoek dat wordt aangehaald door Amnesty International in haar rapport over Roemenië in 2010, is 55% van de bevolking het eens met de stelling dat het Roma's verboden zou moeten worden naar het buitenland te reizen omdat ze de reputatie van Roemenië schaden. Ook is meer dan 43% het eens met de uitspraak dat ze geen Roma's in dienst nemen omdat ze stelen en lui zijn.

De situatie van de Roma's is in het algemeen moeilijk volgens onze gesprekspartners. Veel Roma's hechten geen waarde aan integratie in de maatschappij en geven daarom bijvoorbeeld ook hun kinderen niet aan bij de geboorte. Daardoor kunnen deze kinderen geen onderwijs volgen en komen ook niet in aanmerking voor legale arbeid en gezondheidszorg. Omdat hun beperkte deelname aan de maatschappij wordt gezien als een Europees probleem, is er wel Europees geld beschikbaar voor de verbetering van de situatie van de Roma's. Over de besteding van die gelden is niet iedereen enthousiast en inmiddels worden de "gewone Roma's" zelf weinig betrokken bij de oplossing van het probleem.

Het is ons niet gelukt een goed beeld te krijgen van de betrokkenheid van Roma's bij mensenhandel, maar het lijkt waarschijnlijk dat veel handelaren Roma zijn (een gesprekspartner schatte hun aantal op 80%). Ook het aantal slachtoffers onder Roma's is moeilijk vast te stellen, ondermeer omdat Roma's geen aangifte doen bij de politie en teruggekeerde slachtoffers zich niet zullen laten registreren.

Toekomst

De meeste Roemenen zien de toekomst somber in. Economisch is de bodem nog niet bereikt, denken velen. Ze wachten met smart op betere tijden. Anderen besluiten toch hun geluk te beproeven in het buitenland. Dagelijks staan er bij Europese ambassades lange rijen mensen die proberen een werkvergunning te krijgen. Mensenhandelaren pikken er mensen uit die ze direct werk bieden "zonder de rompslomp van papieren". Daarmee neemt het aantal slachtoffers van mensenhandel in de sectoren buiten de prostitutie schrikbarend toe.

Het komt regelmatig voor dat een echtpaar naar het buitenland vertrekt en hun kinderen achterlaat op de stoep van een organisatie, in de hoop dat die ervoor zal zorgen in hun afwezigheid. Deze organisaties, zoals AIDROM, hebben niet de middelen om deze kinderen op te vangen en ook elders bestaan weinig mogelijkheden. Kinderen die niet worden opgevangen, zullen op de straat moeten leven. Zo dient zich een nieuw legertje van potentiële slachtoffers van mensenhandel aan.

Sommigen zien wel lichtpuntjes. Zo vertelden medewerkers van de Nederlandse ambassade in Boekarest ons dat het land een groot economisch potentieel bezit (goud, olie, toerisme en landbouw) en er zouden ook buitenlanders bereid zijn daarin te investeren. De katholieke hulporganisatie Caritas ziet door de armoede mensen terugkeren naar de kerk en juist de kerk kan goed worden ingezet bij preventief werk op het gebied van mensenhandel. Zo kan een plaatselijke priester signaleren wie er binnen zijn gemeenschap naar het buitenland zijn vertrokken. Ook kan hij een eventuele toename en nieuwe methodes signaleren. ANITP tenslotte is van mening dat vanaf 2011 weer geld beschikbaar zal zijn voor opvanghuizen. Dan zullen ook opvanghuizen worden geopend voor slachtoffers van mensenhandel uit andere sectoren dan de prostitutie.

Geen open armen voor terugkeerders

De situatie voor terugkeerders lijkt momenteel niet erg rooskleurig. IOM geeft aan slachtoffers die terugkeren nog steeds te willen ophalen van het vliegveld, maar kan vervolgens weinig bieden. Ook Iana Matei zegt terugkeerders te willen ophalen en opvangen als het slachtoffers van seksuele uitbuiting betreft, maar haar huis zit meestal al behoorlijk vol.

Het risico dat slachtoffers die zijn uitgebuit in de prostitutie weer door hun handelaar worden opgepikt, is groot, zeker als zij niet kunnen worden opgevangen en het slachtoffers van de loverboy methode betreft. Mocht er op termijn weer wel opvang mogelijk zijn in huizen die zijn aangesloten bij het ANITP-netwerk, dan is het waarschijnlijk dat de voorwaarde daarbij is dat de politie een aantal gegevens opneemt. (Als er al aangifte is gedaan bij de Nederlandse politie is dat niet nodig, op voorwaarde dat de Nederlandse politie deze gegevens doorstuurt.) Ook is het waarschijnlijk dat het slachtoffer aangifte zal moeten doen. Als zij dat niet doet, is opvang binnen het ANITP-netwerk niet mogelijk en bestaat de kans dat zij vervolgd zal worden voor prostitutie.

Op homoseksualiteit rust een zwaar taboe in Roemenië. Mannelijke slachtoffers van seksuele uitbuiting moeten daarom rekening houden met onbegrip en onwelwillendheid van mensen waaraan ze hun verhaal moeten vertellen.